

LIETUVOS VEIKSMAI ĮGYVENDINANT JUNGTINIŲ TAUTŲ PAGRINDINIUS PRINCIPUS DĖL VERSLO IR ŽMOGAUS TEISIŲ

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

Jungtinių Tautų (toliau – JT) Žmogaus teisių taryba 2011 m. birželio 16 d. rezoliucija Nr. 17/4 „Žmogaus teisės ir tarptautinės korporacijos bei kitos verslo įmonės“ (toliau – JT rezoliucija dėl verslo ir žmogaus teisių) pritarė 2008 m. JT specialiojo pranešėjo žmogaus teisių ir tarptautinių korporacijų ir kitų verslo įmonių klausimais *John Ruggie* pasiūlytiems JT pagrindiniams principams dėl verslo ir žmogaus teisių.

Šiame dokumente yra pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) patvirtinti veiksmai ir priemonės, kurie buvo įgyvendinti, įgyvendinami ar planuojami įgyvendinti artimiausiu metu, skirti JT principams verslo ir žmogaus teisių srityje įgyvendinti, ir informacija apie šią sritį reglamentuojančių nacionalinių teisės aktų nuostatas. Dokumente nurodomi veiksmai, įgyvendintos ar planuojamos priemonės ir teisės aktų nuostatos, skirtos įtvirtinti Lietuvos pareigą apsaugoti, ginti ir gerbti žmogaus teises, skatinti įmones užtikrinti pagarbą ir atsakomybę žmogaus teisių srityje ir garantuoti veiksmingus teisės gynimo būdus.

Šiame dokumente vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos yra apibrėžtos Lietuvos Respublikos įstatymuose, JT rezoliucijoje dėl verslo ir žmogaus teisių ir kituose teisės aktuose.

II. TIKSLAI IR PRIEMONĖS

I tikslas – užtikrinti valstybės pareigą apsaugoti, ginti ir gerbti žmogaus teises

Žmogaus teisių apsauga, lygių darbo, socialinių ir kitų galimybių užtikrinimas, lyčių lygybės principo laikymasis, moterų ir vyrų darbo užmokesčio už atliekamą tokį patį darbą skirtumo mažinimas – tai pamatinės vertybės, siektinos darbo santykiuose ir įmonių veiklos reguliavimo srityse. Vyriausybės pareiga yra šiose srityse užtikrinti nurodytas žmogaus teises. Vyriausybės veikla ir įgyvendinamos priemonės apima teisėkūros priemones, skirtas atsakingą verslą skatinančiai ir korupciją viešajame sektoriuje mažinančiai teisinei sistemai numatyti. Didelis dėmesys skiriamas nediskriminaciją skatinančioms priemonėms, apimančioms mokymus apie žmogaus teises, įvairius tyrimus ir kitas nediskriminaciją ir pagarbą žmogaus teisėms skatinančias priemones. Vyriausybė taip pat remia tikslines iniciatyvas lyčių lygybei stiprinti, skatina nevyriausybinį organizacijų plėtrą ir finansiškai remia nevyriausybinį organizacijų iniciatyvas šioje srityje.

Vyriausybė, siekdama šio tikslo, įgyvendina šias priemones:

A. Teisėkūros priemonės.

1. *Teisėkūros proceso tobulinimas*. Siekiama persvarstyti teisėkūros procesą reguliuojančius teisės aktus, prireikus parengti atitinkamus teisės aktus ir užtikrinti gerosios patirties, kaip taikyti skaidrumo ir atvirumo standartus teisėkūroje, sklaidą¹.

2012 m. rugsėjo 18 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas, kuris įsigaliojo 2014 m. sausio 1 d. Vadovaujantis atvirumo ir skaidrumo principu, numatyta, kad teisėkūra turi būti vieša, su bendraisiais interesais susiję teisėkūros sprendimai negali būti priimami visuomenei nežinant ir neturint galimybių dalyvauti, valstybės politikos tikslai, teisinio reguliavimo poreikis ir teisėkūroje dalyvaujantys subjektai turi būti žinomi, visuomenei ir interesų grupėms sudarytos sąlygos teikti pasiūlymus dėl teisinio reguliavimo visose teisėkūros stadijose.

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (357 punktą). Atsakingas vykdytojas – Teisingumo ministerija

Taip pat numatyta, kad turi būti žinomi teisės aktų projektų rengimą inicijavę, teisės aktų projektus parengę, numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimą atlikę subjektai ir teisinio reguliavimo stebėseną atliekantys subjektai.

2. *Administracinės atsakomybės teisinio reglamentavimo reformavimas*. Siekiama reglamentuoti fizinių asmenų administracinę atsakomybę Lietuvos Respublikoje, atribojant ją nuo baudžiamosios atsakomybės, užtikrinant esmines administracinės atsakomybės savybes – greitą ir paprastą procesą, pirmenybės teikimą nerepresinėms poveikio priemonėms, poveikio priemonių adekvatumą padarytam teisės pažeidimui, taip didinant šių priemonių veiksmingumą².

Priemonė vykdoma tobulinant Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso projektą, kuris 2012 m. birželio 7 d. buvo pateiktas Lietuvos Respublikos Seimui.

B. Antikorupcinės priemonės.

1. *Koordinuotos antikorupcinės politikos veiksmingas vykdymas*. Siekiama užtikrinti aktyvią ir rezultatyvią kovą su korupcija ir sumažinti korupcijos mastą³.

Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 3 d. nutarimu buvo priimtas Teisingumo ministerijos parengtas Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2011–2014 metų programos pakeitimo ir papildymo projektas. Persvarstant ir atnaujinant šią programą ypač daug dėmesio skirta esminėms tam tikrų sričių viešojo sektoriaus problemoms.

C. Priemonės, susijusios su tyrimais ir mokymais apie nediskriminaciją ir kitas žmogaus teises.

1. *Nediskriminacijos tyrimai ir mokymai*. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2011 m. lapkričio 2 d. nutarimu Nr. 1281 patvirtino Nediskriminavimo skatinimo 2012–2014 metų tarpinstitucinį veiklos planą. Siekiama užtikrinti švietėjiškų nediskriminavimo skatinimo ir lygių galimybių priemonių vykdymą, didinti teisinį sąmoningumą, tarpusavio supratimą ir toleranciją lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, informuoti visuomenę apie diskriminacijos apraiškas Lietuvoje ir jos neigiamą poveikį tam tikrų visuomenės grupių galimybėms lygiomis sąlygomis aktyviai dalyvauti visuomenės veikloje.

Numatytos priemonės:

- atlikti visuomenės nuostatų kitimo ir diskriminacijos priežasčių tyrimą ir rezultatų analizę⁴;
- organizuoti seminarus, neformaliojo ugdymo mokymus, diskusijas valstybės tarnautojams, profesinių sąjungų atstovams ir kitoms tikslinėms grupėms lygių galimybių ir nediskriminavimo klausimais⁵;
- atsižvelgiant į Europos Komisijos (toliau – EK) paskelbtus 2012 metų Europos aktyvaus senėjimo ir kartų solidarumo metų prioritetus, organizuoti informacinius, kvalifikacinius seminarus ir kitokius renginius diskriminavimo apraiškų ir žmogaus teisių gynimo klausimais⁶.

² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (371 punktą). Atsakingas vykdytojas – Teisingumo ministerija

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programa (433 punktą). Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (323 punktą). Atsakingas vykdytojas – Teisingumo ministerija

⁴ Nediskriminavimo skatinimo 2012–2014 metų tarpinstitucinis veiklos planas (2.2. priemonė). Atsakingas vykdytojas – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

⁵ Nediskriminavimo skatinimo 2012–2014 metų tarpinstitucinis veiklos planas (4.4. priemonė). Atsakingas vykdytojas – Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba

⁶ Nediskriminavimo skatinimo 2012–2014 metų tarpinstitucinis veiklos planas (4.5. priemonė). Atsakingas vykdytojas – Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba.

Pažymėtina, kad, vadovaujantis Vyriausybės 2012–2016 metų programa⁷, buvo sudaryta darbo grupė Nediskriminavimo skatinimo 2015–2017 metų tarpinstitucinio veiklos plano projektui parengti.

2. *Neįgaliųjų įdarbinimo skatinimas*. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2012 m. lapkričio 21 d. nutarimu Nr. 1408 patvirtino Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2013–2019 metų programą. Siekiama sukurti darnią aplinką ir sąlygas veiksmingai plėtoti neįgaliųjų socialinės integracijos procesus Lietuvoje ir užtikrinti nacionalinių teisės aktų, nustatančių neįgaliųjų socialinę integraciją bei lygias galimybes, ir Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimą.

Numatytos priemonės:

- organizuoti darbdavių mokymus skatinant jų socialinę atsakomybę įdarbinti neįgaliuosius⁸.

D. Priemonės, susijusios su tyrimais ir mokymais apie moterų ir vyrų lygybę.

1. *Tyrimai ir mokymai apie moterų ir vyrų lygias galimybes*. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr. 530 patvirtinta Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių 2010–2014 m. programa, o Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. liepos 7 d. įsakymu Nr. A1-323 patvirtintas Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2010–2014 m. programos įgyvendinimo priemonių planas. Siekiama užtikrinti, kad nuosekliai, kompleksiskai ir sistemingai visose srityse būtų įgyvendinami Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo nuostatos, Europos Sąjungos (toliau – ES) ir tarptautiniai įsipareigojimai moterų ir vyrų lygybės srityje.

Vykdomos priemonės:

- atlikti moterų ir vyrų padėties pokyčių visose srityse išplėstinį tyrimą ir vertinimą⁹,
- organizuoti seminarus, skirtus skatinti darbdavius planingai ir sistemingai propaguoti vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą darbe ir lygiavertį požiūrį į moteris ir vyrus siekiant įsidarbinti ar būti perkeltam į aukštesnes pareigas¹⁰;
- organizuoti apskritojo stalo diskusijas apie socialinių partnerių vaidmenį, įgyvendinant moterų ir vyrų lygias galimybes darbo rinkoje¹¹;
- organizuoti seminarus, skirtus diskriminuojančiam požiūriui į moteris ir vyrus švietimo srityje¹² keisti;
- organizuoti seminarus visuose Lietuvos regionuose apie laikinųjų specialiųjų priemonių taikymą¹³;

⁷ 2014 m. vasario 25 d. Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-109

⁸ Nacionalinės neįgaliųjų socialinės integracijos 2013–2019 metų programos įgyvendinimo 2013–2015 metais priemonių planas (3.1.3. priemonė). Atsakingi vykdytojai – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos darbo birža, Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

⁹ Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2010-2014 metų programos įgyvendinimo priemonių planas (25.3. priemonė). Atsakingas vykdytojas – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

¹⁰ Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2010-2014 metų programos įgyvendinimo priemonių planas (24.2. priemonė). Atsakingas vykdytojas – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

¹¹ Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2010-2014 metų programos įgyvendinimo priemonių planas (6.1. priemonė). Atsakingas vykdytojas – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

¹² Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2010-2014 metų programos įgyvendinimo priemonių planas (7.2. priemonė). Atsakingas vykdytojas – Švietimo ir mokslo ministerija

¹³ Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2010-2014 metų programos įgyvendinimo priemonių planas (9.4. priemonė). Atsakingas vykdytojas – Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba

- organizuoti darbuotojų, užtikrinančių vienodą požiūrį į vyrus ir moteris, rinkimus¹⁴.

E. Priemonės, susijusios su tarptautiniais įsipareigojimais

1. *Narystė Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijoje*. Siekiama intensyvuoti ir plėsti Lietuvos dalyvavimą Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos institucijų veikloje ir, įgyvendinant šios organizacijos priemones, vykdyti aktyvią lobistinę veiklą siekiant narystės Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijoje (toliau – EBPO)¹⁵.

2. *Prisijungimas prie Konvencijos dėl kovos su užsienio valstybės pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose verslo sandoriuose*. Siekiama sudaryti sąlygas ratifikuoti šią konvenciją Lietuvai tapus EBPO nare. Siekiant sėkmingai prisijungti prie šios konvencijos, baudžiamuosiuose įstatymuose turi būti įtvirtinta speciali norma, numatanti atsakomybę fiziniams ir juridiniams asmenims už užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimą tarptautiniuose verslo sandoriuose. Taip pat turi būti įtvirtintas draudimas išskaičiuoti mokesčius iš papirkimo metu gautų sumų, nepaisant to, kad gautos pinigų sumos yra apskaičiuotos pagal galiojančių teisės aktų reikalavimus¹⁶.

F. Priemonės, susijusios su bendradarbiavimu su nevyriausybinėmis organizacijomis, ginančiomis žmogaus teises

1. *Bendradarbiavimas ir finansinis nevyriausybinių žmogaus teisių organizacijų rėmimas*. Siekiama finansiškai prisidėti prie nevyriausybinių organizacijų, ginančių žmogaus teises, veiklos projektų.

Kasmet organizuojami nevyriausybinių organizacijų, ginančių žmogaus teises, veiklos projektų konkursai dėl dalinio finansavimo jiems skyrimo¹⁷.

II tikslas – skatinti įmones užtikrinti pagarbą ir atsakomybę verslo ir žmogaus teisių srityje

Vyriausybė, įgyvendindama ir formuodama valstybės politiką, laikosi nuostatos, kad atsakingas verslas, įmonių socialinė atsakomybė (toliau – ĮSA) yra esminė darnios plėtros sąlyga. Atsižvelgdama į tai, Vyriausybė, didindama ūkio konkurencingumą, skatina ne tik naudoti atsinaujinančias ir geriausiai ilgalaikius visuomenės poreikius tenkinančias ir aplinką tausojančias technologijas, bet ir kurti žmogaus teises gerbiančią ir puoselėjančią verslą.

Įmonių, kurios savo veikloje naudoja ĮSA priemones, kategorija taikoma toms įmonėms, kurios, užsiimdamos kasdiene verslo veikla, savanoriškai siekia didesnių tikslų socialinėje ir aplinkos srityje nei nustatytieji pagal teisės aktus. Viena iš ĮSA sričių yra ir žmogaus teisių užtikrinimas verslo santykiuose.

ĮSA gali būti suprantama ir kaip įmonių politika bei praktika, kai įmonės į savo veiklos vidinius procesus ir išorinius santykius savanoriškai integruoja socialinius, aplinkos apsaugos ir skaidraus verslo principus. Įmonės kartu su visuomeniniais ir valstybinio sektoriaus partneriais

¹⁴ Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2010–2014 metų programos įgyvendinimo priemonių planas (6.3. priemonė). Atsakingas vykdytojas – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (434 punktą). Atsakingas vykdytojas – Užsienio reikalų ministerija

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (330 punktą). Atsakingas vykdytojas – Teisingumo ministerija

¹⁷ Nediskriminavimo skatinimo 2012–2014 metų tarpinstitucinis veiklos planas (5.1. priemonė). Atsakingas vykdytojas – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

ieško novatoriško sisteminių socialinių, aplinkos apsaugos ir platesnių ekonominės gerovės problemų sprendimo.

2011 m. spalio 25 d. EK komunikate Atnaujinta 2011–2014 m. ES įmonių socialinės atsakomybės strategija¹⁸ (toliau – Komunikatas dėl ES ĮSA strategijos) pabrėžiama tarptautiniu mastu pripažįstamų principų ir gairių svarba, nurodant, kad įmonės, siekiančios ĮSA principus įteisinti oficialiai, gali remtis tarptautiniu mastu pripažintais patikimais principais ir gairėmis, įtvirtintais ir JT verslo ir žmogaus teisių srityje. Komunikatu dėl ES ĮSA strategijos buvo siekiama numatyti priemones, sukurti veiksmų planą atsakingam įmonių elgesiui didinti ir rekomenduoti ES valstybėms narėms parengti ir suderinti politikos kryptis ĮSA srityje.

Šiame dokumente nurodyta, jog tikimasi, kad visos Europos įmonės įsipareigos gerbti žmogaus teises, kaip apibrėžta JT pagrindiniuose principuose, ir ES valstybės narės skatinamos sukurti nacionalinius JT pagrindinių principų įgyvendinimo planus. Komunikato dėl ES ĮSA strategijos 4. 8. 2 punkte „JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinių principų įgyvendinimas“ kaip labai svarbus uždavinys yra numatyta ES vykdomos politikos, susijusios su verslu ir žmogaus teisėmis, nuoseklumo didinimas. Pripažįstama, kad geresnis JT pagrindinių principų įgyvendinimas padėtų geriau pasiekti ES tikslus, susijusius su konkrečiais žmogaus teisių klausimais.

Šis dokumentas yra svarbi iniciatyva skatinant ĮSA ES ir tarptautiniu lygmeniu, vienodinant egzistuojančias taisykles ir suteikiant postūmį kurti naujas taisykles šioje srityje. Lietuva palaiko siekį skatinti, kad kuo daugiau įmonių elgtųsi atsakingai ir būtų nustatyti aiškūs tikslai 2015–2020 metams. Prioritetas ĮSA srityje turėtų būti teikiamas informacijos sklaidai ir patirties mainams, įvairioms iniciatyvoms remti, valstybių bendradarbiavimui, švietimui, organizacijų bendradarbiavimui skatinti, įmonių gebėjimams diegti socialinės atsakomybės principus versle skatinti. Tinkamai įgyvendinamos susijusios priemonės galėtų sustiprinti integruotą požiūrį į ĮSA skatinimą bei prisidėti prie gerosios patirties mainų bei bendradarbiavimo.

Vyriausybė, siekdama šio tikslo, įgyvendina šias priemones:

A. Įgyvendintos ir įgyvendinamos ĮSA sričiai Lietuvoje plėtoti skirtos priemonės.

1. *Nacionalinė darnaus vystymosi strategija.* Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje¹⁹ ĮSA didinimas priskirtas prie bendrųjų ekonomikos darnaus vystymosi uždavinių. Taikant Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įmonių ir socialinių partnerių dalyvavimo principą, sudaromos sąlygos stiprinti socialinį dialogą, ĮSA, privataus ir viešojo sektorių partnerystę, kad būtų užtikrintas darnus vartojimas ir gamyba.

2. *Nacionalinė ĮSA plėtros programa.* Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. sausio 12 d. nutarimu Nr. 53 patvirtino „Nacionalinę įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009–2013 metų programą“ (toliau – ĮSA programa) ir ĮSA programos įgyvendinimo 2009–2011 metų priemonių planą (toliau – ĮSA priemonių planas). Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimu Nr. 1057 buvo patvirtintas 2012–2013 m. ĮSA priemonių planas. Šiais dokumentais buvo siekiama sudaryti būtinas sąlygas plėtoti ĮSA ir skatinti įmones savo veikloje taikyti jos principus, pripažįstant, kad socialiai atsakingas verslas atitinka visuomenės gerovės lūkesčius ir yra visuomenės socialinės ir ekonominės plėtros pagrindas.

ĮSA programoje buvo išdėstytos pagrindinės valstybės politikos nuostatos, susijusios su nuosekliu, kryptingu ir kompleksišku valstybės požiūriu į ĮSA, ir keliami šie tikslai: kurti teisinę ir institucinę aplinką, palankią ĮSA plėtoti; skatinti geresnį ĮSA suvokimą, socialinį ir aplinkosauginį sąmoningumą; didinti įmonių ir suinteresuotųjų šalių kompetenciją ĮSA klausimais.

¹⁸ KOM(2011) 681 galutinis.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1160.

Kuriant teisinę ir institucinę aplinką, palankią ĮSA plėtoti, buvo supaprastinta įmonių socialinės atsakomybės plėtros koordinavimo ir efektyvaus institucijų bendradarbiavimo valdymo struktūra (atsisakyta anksčiau ĮSA programoje nurodytos ĮSA plėtros komisijos prie Vyriausybės), optimizuoti ĮSA programoje išdėstytų uždavinių įgyvendinimo vertinimo kiekybiniai kriterijai ir nustatyta, kad socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu sudaromas ir tvirtinamas Nacionalinės įmonių socialinės atsakomybės plėtros programos įgyvendinimo priežiūros komitetas (toliau – ĮSA komitetas), kurio tikslas – tiesiogiai prižiūrėti, kaip vykdomos Nacionalinės įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009–2013 metų programos priemonės.

ĮSA priemonių plane buvo numatyta skelbti ir nuolat atnaujinti nacionalinio atsakingo verslo įmonių sąrašus. Šie sąrašai skelbiami Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto puslapyje.

3. **ĮSA principų taikymas valstybės valdomoms įmonėms.** Vyriausybės 2010 m. patvirtintos ĮSA programos vienas iš uždavinių – parengti įmonių socialinės atsakomybės principų taikymo metodines priemones, užtikrinti jų sklaidą ir keitimąsi gerąja patirtimi. Numatyta, kad valstybės valdomos įmonės (toliau – VVI) diegiant gerojo valdymo principus galėtų tapti sektiniais socialiai atsakingo verslo modelio pavyzdžiais. Vadovaujantis šia nuostata, Lietuvoje nuo 2010 metų vykdoma VVI pertvarka, kurios vieni iš svarbiausių tikslų – įmonių veiklos skaidrumas ir socialinės atsakomybės skatinimas. VVI teikia visuomenei svarbias paslaugas energetikos, vandens tiekimo, viešojo transporto, elektroninės komunikacijos, sveikatos, švietimo, socialinių paslaugų ir kituose sektoriuose. Diegiant atsakingo verslo priemones galima užtikrinti, kad įmonės ne tik generuotų didžiausią grąžą piliečiams, bet teigiamai prisidėtų ir prie socialinio stabilumo, verslo ir žmogaus teisių principų užtikrinimo.

Lietuvoje jau yra VVI, kurios imasi socialiai atsakingos veiklos iniciatyvos. 2012 m. parengtas Pavyzdinis ĮSA taikymo planas ir jo įgyvendinimo gairės valstybės valdomoms įmonėms, kurio tikslas – sukurti būtinas sąlygas plėtoti ĮSA valstybės valdomose įmonėse ir skatinti jas taikyti ĮSA principus savo veikloje. Šiame dokumente minimi gerosios ĮSA praktikos pavyzdžiai Lietuvos valstybės valdomose įmonėse, tarp jų išskirtos AB „Lesto“, AB „Lietuvos geležinkeliai“, VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas.

4. **Nacionalinis atsakingo verslo įmonių tinklas.** 2005 metais buvo sukurtas Nacionalinis atsakingo verslo įmonių tinklas, kuris teikia mokymosi galimybes, skatina bendradarbiavimą ir partnerystę tarp įvairių sektorių Lietuvoje ir užsienyje, siekdamas darnaus vystymosi tikslų. Lietuvos atsakingo verslo asociacija (toliau – LAVA) įkurta 2013 m. rugpjūčio 30 d. LAVA susiformavo iš nuo 2005 m. Lietuvoje veikusio neformalaus Nacionalinio atsakingo verslo įmonių tinklo, kuris vienijo Lietuvos atsakingo verslo įmones ir organizacijas, daugiausia Jungtinių Tautų „Pasaulinio susitarimo“ nares.

B. Vyriausybės vykdomos priemonės, skatinančios įmones užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms.

1. **Nacionalinis atsakingo verslo apdovanojimas.** Tai kasmetė iniciatyva, kurią nuo 2007 iki 2012 m. rengė Socialinės apsaugos ir darbo ministerija kartu su JT vystymo programa Lietuvoje ir socialiniais partneriais. Juo pagerbiamos įmonės, kurios per praėjusius metus labiausiai pasižymėjo ir padarė didžiausią pažangą įmonių socialinės atsakomybės klausimais. Nuo 2013 m. Nacionalinio atsakingo verslo apdovanojimo konkursą organizuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija kartu su Ūkio ir Aplinkos ministerijomis bei socialiniais partneriais. 2013 m. lapkričio 6 d. šeštąjį kartą buvo įteikti Nacionalinio atsakingo verslo apdovanojimai. 2015–2017 m. kasmet numatoma organizuoti Nacionalinio atsakingo verslo apdovanojimo konkursą. Taip pat šiuo laikotarpiu numatoma organizuoti tarptautinę metinę konferenciją įmonių socialinės atsakomybės patirčiai skleisti.

2. **Antikorupcinių verslo iniciatyvų atranka.** Atsižvelgdama į tai, kad 2003 metais JT iniciatyva gruodžio 9 diena buvo paskelbta Tarptautine antikorupcijos diena, Ūkio ministerija, remdama antikorupcines iniciatyvas, kiekvienais metais skelbia antikorupcinių verslo iniciatyvų atranką, po kurios apdovanojami veiksmingiausių antikorupcinių verslo iniciatyvų iniciatoriai.

3. **Darniųjų investicijų skatinimas.** Darniosios investicijos – tai investicijos į verslo, švietimo ir mokslo, kultūros, socialines iniciatyvas ir (ar) verslo, kultūros ar socialinę infrastruktūrą, siekiant darnios plėtros, švietimo, studijų ir mokslo aplinkos gerinimo, kūrybinės pažangos, darbo metodų keitimo, skatinant verslumą ar vykdant projektus, susijusius su inovacijų kūrimu ar kultūros paveldu. Užsienio investuotojai, pretendavę į Ūkio ministerijos administruojamą 2007–2013 laikotarpio ES struktūrinių fondų (toliau – ESSF) paramą pagal priemonę „INVEST LT+“, turėjo galimybę gauti didesnę ESSF paramą, jei įgyvendindavo darniąsias investicijas.

C. Planuojamos priemonės.

1. **Skatinti verslo socialinę atsakomybę ir bendruomeniškumą.** 2014–2020 metų nacionalinėje pažangos programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482 (toliau – Nacionalinė pažangos programa), nustatyti prioritetai įgyvendina Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva 2030“. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ apibrėžiama sumani ekonomika kaip gebanti konkuruoti pasaulyje, orientuota į aukštos pridėtinės vertės kūrimą, grindžiama žiniomis, integralumu ir socialine atsakomybe. Nacionalinės pažangos programos 3 tikslo „Skatinti verslo produktyvumą ir darnų vystymąsi“ 3.3 uždavinys „Diegti darnaus vystymosi principus versle“ numato veiksmus, susijusius su ĮSA ir socialinio verslo skatinimu:

- skatinti verslo socialinę atsakomybę ir bendruomeniškumą, tai suvokiant kaip šiuolaikinę verslo praktiką;
- skatinti socialinį verslą, kuriant kompetencijų ir geros praktikos centrą, greitintuvus, darbo erdves socialiniam verslui, kuriant paskatas mobilumui ir įgyvendinant kitas priemones.

Taip pat Nacionalinėje pažangos programoje yra pateikiami horizontalūs principai, susiję su darniu vystymusi, lyčių lygybe ir nediskriminavimu.

Lietuvos verslumo veiksmų 2014–2020 metų plane planuojama numatyti veiksmus, susijusius su ĮSA skatinimu, skatinant ĮSA plėtrą įgalinančią aplinką, bendradarbiaujant su ekonominiais, socialiniais ir tarptautiniais partneriais, ir ĮSA iniciatyvas.

2. **Skatinti inovacijas.** Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2013 m. gruodžio 18 d. nutarimu Nr. 1281 patvirtino Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programą (toliau – Inovacijų programa). Inovacijų programoje pateikiama socialinės inovacijos samprata, nurodant, kad tai yra naujų idėjų (prekių, paslaugų, metodų) pritaikymas veiksmingiau tenkinti socialinius poreikius ir (ar) naujiems socialiniams ryšiams, partnerystėms ar tinklams kurti. Inovacijų programos 2 tikslo 3 uždavinys numato skatinti skirtingų sektorių bendradarbiavimą, kuriant inovacijas, ir plėtoti inovacijas, turinčias didelį poveikį. Inovacijų programos 4 tikslo 2 uždavinys numato, kad reikėtų kurti inovacijų paklausos skatinimo priemones, prisidedančias prie socialinių, ekonominių ir aplinkosauginių iššūkių sprendimo.

Inovacijų programoje numatoma, kad:

- yra svarbu skatinti inovacijas visuose sektoriuose, įtraukiant visuomenę, diegiant ir skatinant ne tik moksliniais tyrimais grįstas, bet ir netechnologines inovacijas, socialines, organizacines ir kitas inovacijas;
- įvairių sektorių bendradarbiavimas kuriant ir teikiant inovatyvias paslaugas gali prisidėti prie socialinių iššūkių sprendimo;

- svarbu skatinti socialinių inovacijų kūrimą ir plėtrą, siekiant veiksmingiau teikti paslaugas šeimai, vaikams, socialiai pažeidžiamoms grupėms, tam panaudojant viešojo, privataus ir pilietinės visuomenės sektorių, mokslo įstaigų bendradarbiavimo potencialą.
- Inovacijų programai įgyvendinti yra rengiamas šios programos įgyvendinimo priemonių planas.

III tikslas – garantuoti veiksmingus teisės gynimo būdus

Vyriausybė, suprasdama žmogaus teisių ir laisvių apsaugos svarbą, siekia, kad teisėsaugos institucijos veiksmingai dirbtų saugodamos žmogaus teises ir laisves, veiksmingai reaguotų į teisės pažeidimus, ir nustatyti tokią teisinę sistemą, kuri padėtų užtikrinti veiksmingus žmogaus teisių gynimo būdus, numatant įvairias suinteresuotų šalių pasirinkimo galimybes ginčams spręsti ir tam tikrais atvejais užtikrinti veiksmingą valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teisminių procesų metu.

Vyriausybė, siekdama šio tikslo, įgyvendina šias priemones:

A. Įvykdytos priemonės:

1. *Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo procedūrų tobulinimas.* Siekiama gerinti valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą: užtikrinti, kad teisinis valstybės garantuojamos teisinės pagalbos reguliavimas vyktų atsižvelgiant į lygiateisiškumo, taikaus ginčo sprendimo prioriteto, kokybės ir prieinamumo principus.

Priemonės ir įgyvendinimo rezultatai: 2014 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas. Sudarytos platesnės galimybės asmenims pasirinkti advokatą, kuris jiems teiktų antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, užtikrinta geresnė teikiamų paslaugų kontrolė, įgyvendintas „vieno langelio“ principas asmenims kreipiantis dėl antrinės valstybės garantuojamos teisinės pagalbos, numatoma užtikrinti taikinamasis taikinamąjį tarpininkavimą²⁰.

2. *Civilinio proceso tobulinimas.* Nuolat analizuojant ir vertinant civilinį procesą siekiama sudaryti sąlygas paprasčiau ir veiksmingiau spręsti teisinius ginčus ir užtikrinti ES teisės aktų nuostatų įgyvendinimą²¹.

2013 m. kovo 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) nuostata, reglamentuojanti vaizdo konferencijų ir telekonferencijų naudojimą civiliniame procese (CPK 175² straipsnis).

2013 m. liepos 1 d. įsigaliojo CPK nuostatos, numatančios, kad asmenys procesinius dokumentus teismui gali pateikti naudodamiesi elektroninių ryšių priemonėmis (CPK 175¹ straipsnis).

3. *Ginčų taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros ir veiksmingumo skatinimas.* Siekiama plėtoti taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) procesą ir skatinti taikų ginčų sprendimo būdą²².

2013 m. lapkričio 12 d. buvo priimtas teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-263 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros“. Sudarytos darbo grupės taikinamojo

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (348 punktas). Atsakingas vykdytojas – Teisingumo ministerija

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (360 punktas). Atsakingas vykdytojas – Teisingumo ministerija

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programa (460 punktas) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (351 punktas). Atsakingas vykdytojas – Teisingumo ministerija.

tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijai rengti, taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) civiliniame, administraciniame ir baudžiamajame procesuose tobulinti.

4. **Grupės ieškinio instituto įtvirtinimas civiliniame procese.** Siekiama sudaryti sąlygas pareikšti ir išnagrinėti grupės ieškinį Lietuvoje, kas leistų užtikrinti teisę į teisminę gynybą, apginti silpnesnės šalies interesus, sutrumpinti civilinių bylų procesą, sumažinti civilinio proceso sąnaudas, užtikrinti vienodą teismų praktiką tokių pačių ar panašių bylų atžvilgiu. Visa tai padidintų asmenų pasitikėjimą teismine sistema ir sustiprintų teisinį saugumą ir teisėtus lūkesčius²³.

2014 m. kovo 13 d. buvo priimti atitinkami CPK nuostatų pakeitimai, kuriems įsigaliojus nuo 2015 m. sausio 1 d. bus įtvirtinta galimybė civilinėse bylose pareikšti grupės ieškinį.

5. **Kolektyvinių ginčų reguliavimo tobulinimas.** Siekiama tartis su socialiniais partneriais dėl poreikio peržiūrėti nuostatas, reguliuojančias kolektyvines derybas, ir skatinti šalis sukurti ginčų sprendimo mechanizmą įmonės lygiu²⁴.

2014 m. gegužės 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos darbo kodekso pakeitimo įstatymas, kuris įsigaliojo nuo 2014 m. liepos 1 d. Suderintos Darbo kodekso nuostatos su Tarptautinės darbo organizacijos (toliau – TDO) Asociacijų laisvės komiteto išvadomis dėl streikų reglamentavimo įvertinant praktines kolektyvinių ginčų sprendimo problemas. Patikslintos Darbo kodekso nuostatos, reglamentuojančios streiko sustabdymą, taip pat nustatytos kolektyvinių sutarčių aiškinimo taisyklės ir aiškiau reglamentuoti streiko teisėtumo klausimai, galiojant kolektyvinei sutarčiai.

B. Planuojamos priemonės:

1. **Grupės ieškinio instituto įtvirtinimas administraciniame procese.** Siekiama sudaryti sąlygas pareikšti ir išnagrinėti grupės ieškinį Lietuvoje, kas leistų užtikrinti teisę į teisminę gynybą, apginti silpnesnės šalies interesus, sutrumpinti administracinių bylų procesą, sumažinti civilinio proceso sąnaudas, užtikrinti vienodą teismų praktiką tokių pačių ar panašių bylų atžvilgiu. Visa tai padidintų asmenų pasitikėjimą teismine sistema ir sustiprintų teisinį saugumą ir teisėtus lūkesčius²⁵.

Atsižvelgiant į tai, kad 2014 m. kovo 13 d. buvo priimti CPK pakeitimai, kuriais grupės ieškinio institutas įtvirtintas civiliniame procese, rengiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) pakeitimo projektas, įtvirtinantis grupės skundo institutą administraciniame procese. Planuojama, kad parengtas ABTĮ pakeitimo projektas Lietuvos Respublikos Vyriausybei bus pateiktas 2014 metų ketvirtąjį ketvirtį.

2. **Ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo instituto teisinio reguliavimo įvertinimas.** Siekiama detaliau ir aiškiau reglamentuoti ikiteisminio skundų nagrinėjimo Vyriausiojoje administracinių ginčų komisijoje ir savivaldybių visuomeninėse administracinių ginčų komisijose procesą, perkeliant galiojančią reglamentavimą iš administracinių ginčų komisijų darbo nuostatų į Administracinių ginčų komisijų įstatymą²⁶.

²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (372 punktas). Atsakingas vykdytojas – Teisingumo ministerija

²⁴ TDO Asociacijų laisvės komiteto rekomendacija. Atsakingas vykdytojas – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

²⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (372 punktas). Atsakingas vykdytojas – Teisingumo ministerija

²⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (373 punktas). Atsakingas vykdytojas – Teisingumo ministerija

3. *Taikaus ir neteisminio vartotojų ginčų sprendimų plėtojimas*. Siekiama nustatyti veiksmingesnę vartotojų ginčų sprendimo ne teisme tvarką, didinti socialinių partnerių (vartotojų asociacijų ir verslo organizacijų) dalyvavimą alternatyvioje ginčų sprendimo sistemoje ir skatinti savireguliacijos institucijas tapti vartotojų teisių apsaugos sistemos dalyviais²⁷.

4. *Verslininkų savireguliacijos skatinimas*. Siekiama skatinti elgesio kodeksų kūrimą ir bendradarbiavimą su už elgesio kodeksus atsakingais subjektais ir kitais komercinės veiklos subjektais, prisiėmusiais įsipareigojimus pagal sukurtus elgesio kodeksus. Šiuo metu veikia 10 verslo etikos kodeksų²⁸.

5. *Visuomeninių teisėjų (tarėjų) instituto teismuose įtvirtinimas*. Siekiama atkurti žmonių pasitikėjimą teisine sistema²⁹.

Vyriausybė 2012 m. birželio 20 d. iš esmės pritarė siekiui konstituciniu lygiu įtvirtinti visuomeninių teisėjų (tarėjų) dalyvavimą vykdant teisingumą. Prieš rengiant ar tikslinant atitinkamus įstatymų projektus numatoma parengti ir visuomenei įvertinti pateikti visuomeninių teisėjų (tarėjų) instituto teismuose koncepciją, kurioje, be kita ko, būtų aptarti pagrindiniai tarėjų teisinio statuso principai, jiems suteikiamos garantijos ir jų atsakomybė, tarėjų procesinės teisės, pareigos ir pan.

III. ĮGYVENDINIMO NUOSTATOS

Šis dokumentas įgyvendinamas vykdant Vyriausybės programą, kitus strateginius dokumentus, rengiant atitinkamų teisės aktų nuostatų pakeitimus ir bendradarbiaujant atitinkamos institucijoms ir organizacijoms.

²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (355 punktas). Atsakingas vykdytojas – Teisingumo ministerija

²⁸ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos 2011–2014 metų strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. liepos 7 d. nutarimu Nr. 848

²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programa (461 punktas) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės (352 punktas). Atsakingas vykdytojas – Teisingumo ministerija